

урядів прийняли рішення щодо більш поширеного використання потенціалу Ради Європи у виробленні стандартів і сприянні виконанню та подальшій розробці правових договорів Організації та механізмів співробітництва у сфері права. Було також ухвалено рішення допомагати державам-учасникам у справедливому і швидкому відправленні правосуддя та в розробці альтернативних методів розв'язання спорів. У світлі цих рішень Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) включила до своїх пріоритетних завдань новий вид діяльності, покликаний уможливити ефективну імплементацію договорів РЄ та стандартів, які стосуються альтернативного розв'язання спорів [3].

У Болгарії 17 грудня 2004 року прийнято Закон «Про медіацію (посередництво)», який регулює відносини, пов'язані з медіацією (посередництвом), як альтернативним способом рішення правових та не правових суперечок. У законі визначено, що медіація є добровільною і конфіденційною процедурою для позасудового вирішення суперечок, у яких третя особа - медіатор (посередник) допомагає сторонам, що сперечаються дійти згоди.

Якщо проаналізувати історію виникнення медіації в різних зарубіжних країнах, то можна побачити, що до сфер, які використовували медіацію, відносилися ті конфлікти, в яких врегульовувалися майнові чи ділові відносини, також важливі були і міжособистісні відносини.

Список використаної літератури:

1. Носирева, Е. И. Пояснительная записка к проекту Федерального закона «О примирительной процедуре с участием посредника (посредничестве)» / Е. И. Носирева // Третейский суд. - 2005. - № 5. - С. 12-18.
2. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах. / Перевод с нем. Н. В.Маловой - «Духовное познание», Калуга, 2009.
3. Комаров В.В Курс цивільного процесу: підручник/ В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін. за ред.. В.В.Комарова. - Х.: Право, 2011 - 200 с.

Іліопол Інна Михайлівна
Національний університет «Одеська юридична академія»

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ

Стаття 129 Конституції України закріплює положення щодо якого правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, і це дає підстави стверджувати, що судова форма захисту прав є основною та найрозповсюдженішою. Однак, система захисту цивільних прав, свобод та інтересів формується за рахунок як юрисдикційних органів вирішення спорів, так і за рахунок створеної можливості реалізації права на досудове урегулювання спору за допомогою альтернативних форм захисту.

Статтею 16 ЦК України закріплено положення щодо якого кожна особа має право звернутися за захистом до суду, однак, поряд із цим, надана й можливість захисту цивільних прав та інтересів в адміністративному порядку (ст. 17 ЦК), нотаріусом, шляхом вчинення виконавчого напису (ст. 18 ЦК), самозахист, як громадська форма (ст.19 ЦК). Крім того, відповідно до ст. 221 КЗпП України до органів, які розглядають трудові спори належить й комісія по трудовим спорам, яка є обов'язковим первинним органом, що вирішує конфлікти в установах, організаціях та на підприємствах у тому випадку, якщо працівник не врегулював розбіжності з керівництвом особисто, а також, якщо спір не підлягає вирішенню виключно в судовому порядку (ст.ст. 222, 232 КЗпП). Найбільш вдалим прикладом реалізації права на альтернативне вирішення спору, що будується на приватноправовій автономії особистості та принципах самоорганізації соціальних спільнот на протязі багатьох років є третейській суд (ст.ст. 1, 3 Закону України «Про третейські суди»). Варто згадати також і про медіацію, адже у зв'язку із закріпленням у ст. 129 Конституції України можливості обов'язкового досудового урегулювання спору, ця форма набуває актуальності.

Отже, форма захисту цивільних прав – це категорія процесуального права, під якою розуміють визначену законом діяльність компетентних органів та інших

уповноважених осіб щодо захисту права [1, с. 19].

Відтак, реалізація права на захист прав і законних інтересів може здійснюватися Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК або органами місцевого самоврядування.

Президент України є гарантом прав і свобод людини і громадянина та видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Захист цивільних прав ним здійснюється шляхом відмови підписати закон, прийнятий Верховною Радою, припинення дії нормативно-правових актів ВР з мотивів їх невідповідності Конституції та законам України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності (ст. 137 Конституції).

Право на захист органами державної влади та органами місцевого самоврядування регулюється ст. 3 Конституції щодо якої зміст та спрямованість діяльності держави та її органів визначаються необхідністю утвердження та забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини й громадянина, крім того ст.40 Конституції України закріплює право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Способами адміністративного порядку захисту цивільних прав є скасування правових актів державних органів, їх посадових та службових осіб вищестоящим органом влади, а також використання органами держави чи місцевого самоврядування, які наділені юрисдикційними повноваженнями, способів захисту цивільних прав, встановлених ст. 16 ЦК України.

Право на захист цивільних прав здійснюється й нотаріусом шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна. Під виконавчим написом нотаріуса слід розуміти підтвердження нотаріальним органом наявності заборгованості (грошових сум чи майна) та розпорядження про примусове стягнення з боржника

на користь кредитора цієї заборгованості. Відповідно до ст. 88 Закону України «Про нотаріат» нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем та за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року.

Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Для цієї неюрисдикційної форми захисту характерним є те, що суб'єкт цивільного права захищає себе власними діями. Порівняно з іншими формами – це захист без звернення до суду або іншого органу, який здійснює захист цивільного права.

Суб'єктами права на самозахист можуть бути як фізичні, так і юридичні особи та може здійснюватись й колективно у разі захисту спільного інтересу.

Самозахист допускається за умов якщо порушення права або ймовірність (небезпека) його порушення; необхідність припинення (попередження) порушення; застосування заходів, які відповідають характеру та змісту правопорушення.

Третейський суд є однією із найважливіших ланок громадянського суспільства, що притаманна лише суспільству із високорозвиненими демократичними засадами устрою державного ладу та високою правосвідомістю громадян. Відповідно до ст.1 Закону України «Про третейські суди» до третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-який спір, що виникає з цивільних та господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Тобто, лише у випадку прямого обмеження законодавства, щодо неможливості передачі відповідної категорії справ на розгляд третейського суду, або безпосередньої вказівки про виключну підсудність лише державним юрисдикційним інстанціям обмежується правосуб'єктність третейських судів. Такі обмеження передбачені ст.6 зазначеного закону: спори про визнання недійсними державно-правових актів,

пов'язані з державною таємницею, тощо. Їх спільною предметною ознакою виступає – наявність публічного інтересу чи порядку їх розгляду. Тобто за юридичною природою такий спір може виходити за межі предмету приватного права. Так, вирішення спорів, що виникають сімейних відносин напряду можуть бути пов'язані із майновим станом, а часто і життям та здоров'ям неповнолітніх дітей та умов їх фізіологічного існування.

Останнім часом актуалізується практика впровадження медіації (посередництва) при розгляді цивільних спорів. Медіація або посередництво – це переговори між двома конфліктуючими сторонами за участю посередника, що має необхідні навички, досвід, освіту для того, щоб допомогти сторонам дійти згоди у врегулюванні їхнього спору.

Будучи альтернативою судовій процедурі та іншим силовим методам розгляду, медіація має цілий ряд переваг, головною з яких є те, що вирішення спору досягається шляхом прийняття сторонами рішення на добровільний і рівноправній основі, що однаково влаштовує всі зацікавлені сторони так, щоб інтереси всіх учасників спору могли б бути задоволені. Посередництво може також виступати як своєрідний спосіб оптимізації виконання договору.

Звернення до посередництва здатне значно скоротити витрати його учасників порівняно з третейським розглядом справи або вирішенням спору державним судом. Необхідно також відзначити, що посередництву властиве швидке вирішення спору та відсутність складної багатоступеневої процедури оспорування.

Отже, встановлена необхідність розвитку в Україні системи альтернативних засобів вирішення спорів, яка викликана потребою полегшення доступу до правосуддя та підтверджується розширенням практики застосування позасудових процедур, тенденціями розвитку процесуального законодавства, ступенем заінтересованості юридичної спільноти і станом теоретичних досліджень в цій сфері. Спрощення та прискорення процесуальних засобів захисту цивільних прав повинно відбуватися за допомогою, з одного боку спеціалізації та диференціації

судового захисту в межах єдиної судової системи, вдосконалення та деталізації процесуального законодавства (наприклад запроваджене спрощене провадження), а з іншого, – запровадження розгалуженої системи альтернативних форм вирішення спорів.

Список використаної літератури:

1. Цивільне процесуальне право України : навчальний посібник (для підготовки до іспитів і тестування) / за ред. Н.Ю. Голубевої. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 430 с.

Корнілова Людмила Іванівна

аспірант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат, експерт Громадського центру правосуддя Одеської області - Грантового проекту ГО "Асоціація слідчих суддів України"

ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ІПОТЕКИ

Відродження іпотечних правовідносин пов'язують з прийняттям 2 жовтня 1992 року Закону України «Про заставу» [1]. Немає необхідності детально аналізувати положення Закону України «Про заставу», оскільки ті суттєві моменти, які безпосередньо стосувались застави нерухомого майна в повному обсязі, висвітлені у Законі України «Про іпотеку» [2]. Іпотека як правова категорія – це застава нерухомості, нерухомого майна з метою отримання спеціальної іпотечної позики. Прихильниками даного напрямку є такі вітчизняні вчені, як І.М. Михайловська, А.О. Афанасьєв, У.В. Владичин, В.Д. Лагутін, С.В. Мочерний, Н.О. Тимочко [3, с. 216]. Не дивлячись на те, що цивільне законодавство визначає іпотеку як вид застави, на мою думку, іпотека є самостійним інститутом, хоч і має тісний зв'язок із заставою, зокрема, потребує визначення спеціальних норм у положеннях Цивільного кодексу України [4]. Відповідно до законодавства України, іпотека визначається як видозабезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання